

อำนาจเปลี่ยน ภาษาเปลี่ยน

Power Changes, Language Changes

นิตยา กาญจนวรรณ | Nitaya Kanchanawan

บทคัดย่อ

ความเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นเรื่องธรรมชาติของภาษาที่ยังมีชีวิตอยู่ อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากกลับไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ แต่เป็นเรื่อง “อำนาจ” ที่เข้ามา “บงการ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านตัวอักษรและการเขียนคำ นับจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงจนถึงราชบัณฑิตยสภาในปัจจุบัน

คำสำคัญ : อักษรวิเชียรสุโขทัย อักษรวิเชียรพระเจ้าลิไท จินตามณี มูลบทบรรพกิจ แบบเรียนเร็ว อักษราภิธานศรีบัท เจ้าพระยามหิธร จอมพล ป.พิบูลสงคราม ราชบัณฑิตยสถาน

Abstract

Language change, especially the scripts, is natural for any living languages. However, this process may be influenced by the power that be; for example, the impact on the Thai language of powerful figures such as King Ramkhamhaeng the Great in the Sukhothai period, or the authority of the Royal Institute in the present day.

Keywords : Sukhothai Script, King Lithai Script, Chindamani (Thai textbook in Ayutthaya period), MulabotBanphakit (Thai textbook in the reign of King Rama V), BaebRian Reo (Thai textbook composed by PrinceDamrong), Dr.Bradley'sdictionary, Chaophraya Mahithor (the RoyalHouse Secretary), General Pibul, the Royal Institute

อำนาจสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

หากจะย้อนกลับไปสู่สมัยที่ยังใช้หินจารึก ผู้รู้ด้านจารึกก็ให้ความเห็นที่พ้องกันว่า ก่อนที่ภาษาไทยจะมีชุดตัวอักษรเป็นของตนเองนั้น ก็เคยใช้อักษรมอญโบราณและขอมโบราณเขียนภาษาไทยกันมาก่อน ทั้งนี้ก็อาจจะกล่าวได้ว่า “มอญโบราณ” และ “ขอมโบราณ” คือ “อำนาจ” ที่เข้ามา “บงการ” ให้ทำเช่นนั้น

ศาสตราจารย์รัช ปุณโณทก ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย* ว่า ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ นั้นระบบการเขียนภาษาไทยยังมีลักษณะลึกลับ ครั้นเมื่อถึงสมัยของพระองค์ **พ่อขุนรามคำแหงฯ** จึง

“ทรงเป็นธุระในการชำระรูปสัณฐานตัวอักษรและจัดระบบอักษรวิธีตัวอักษรให้เป็นระบบเดียวกันมากกว่าที่พระองค์จะคิดประดิษฐ์อักษรไทย (ลายสือไทย) โดยไม่มีพื้นฐานตัวอักษรต้นแบบที่ชาวไทยได้ปรับเปลี่ยนมาจากอักษรมอญและอักษรขอมโบราณ”
(รัช ปุณโณทก. ๒๕๕๓ : ๒๑๕ - ๒๑๖)

หากจะตีความแบบปัจจุบัน ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ทรงเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยการจัดระบบอักษรวิธีไทย ในจดหมายเหตุที่เล่าสืบต่อกันมาจึงยกย่องเกียรติคุณของพ่อขุนรามคำแหงแต่เพียงพระองค์เดียวโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงคณะกรรมการว่ามีใครบ้าง ซึ่งศาสตราจารย์รัช กล่าวว่

“เป็นธรรมเนียมของไทยอยู่แล้วที่มักจะกล่าวให้เกียรติพระมหากษัตริย์และไม่กล่าวถึงผู้ช่วยเหลือ เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของข้าราชการสำนักอยู่แล้วที่จะต้องช่วยเหลือทำกิจกรรมตามพระราชโองการ” (รัช ปุณโณทก. ๒๕๓๓ : ๒๑๕)

ครั้งแล้วการเขียนภาษาไทยก็เป็นไปตามรูปแบบตามที่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยนั้น ดังนี้

๑. เพิ่มตัวอักษรขึ้นอีก ๙ ตัว คือ ข ค ค ช ฎ ด บ ฝ อ เพราะขอมและมอญไม่มีพยัญชนะใดที่จะใช้แทนเสียงไทยเหล่านี้ได้ (ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีเพิ่มขึ้นมาอีก ๑ ตัว คือ ฮ)

๒. ตัดนามตายหรือเส้นหยัก ๆ บนตัวพยัญชนะขมออกไป พยัญชนะไทยจึงเป็นตัวโล้น ๆ เหมือนกับมอญ

๓. ตัวอักษรบางตัว ขอมหันไปทางซ้าย ส่วนมอญหันไปทางขวา ภาษาไทยเลือกหันไปทางซ้าย เช่น จ ฉ

๔. ไม่มีตัวพยัญชนะที่เขียนซ้อนข้างใต้แบบขอม เพราะภาษาไทยไม่นิยมเสียงควบกล้ำ และไม่มีตัวสะกดตัวตามเหมือนภาษาบาลีสันสกฤต เช่น คำว่า “จิตต” ต ตัวแรกเป็นตัวนำ ส่วน ต ตัวที่ ๒ เป็นตัวตาม ต้องวางอยู่ใต้ ต ตัวที่หนึ่ง ภาษาไทยดึงเอา ต ข้างใต้ไปเรียงต่อจาก ต ตัวแรก

๕. ตัวอักษรควบกล้ำถ้ามี ก็ให้เขียนตัวติดกัน เช่น

ตา กล ม (ก กับ ล เขียนประชิดกัน) = ตา - กลม

ตา ก ลม (ก กับ ล เขียนเรียงกัน) = ตาก - ลม

๖. ปรับรูปสระให้มีส่วนสูงเท่ากับพยัญชนะ นั่นคือ ไ โ โ ในสมัยนั้นมีส่วนสูงเท่ากับพยัญชนะ ไม่สูงโด่งขึ้นไปเหมือนปัจจุบัน

๗. ขอมและมอญมีสระ ๒ รูป คือ สระลอยกับสระจม สระลอยคือรูปสระที่เขียนได้โดยไม่ต้องมีพยัญชนะต้น ส่วนสระจมใช้เขียนเมื่อมีพยัญชนะต้น ภาษาไทยปรับเปลี่ยนให้ใช้เพียงรูปเดียวเหมือนกันไม่ว่าจะมีพยัญชนะต้นหรือไม่ และให้วางไว้หน้าพยัญชนะต้นในบรรทัดเดียวกัน เช่น ู ก (กุ) ในกรณีที่ไม่มีความพยัญชนะต้นสามารถใช้ได้เลย เช่น ึ นทรา ึ ทตย (อินทราทิตย) ึ ตัวแรก ไม่มีพยัญชนะต้น ส่วน ึ ตัวหลังมี ท เป็นพยัญชนะต้นสระที่วางไว้ข้างหลังพยัญชนะต้นมีเพียง สระอะ สระอา และบางส่วนของสระประสม เช่น นาง ึ เสอง (นางเสือง) โดยสรุปก็คือ สระทุกตัวอยู่บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ ไม่วางอยู่เหนือหรือใต้รูปพยัญชนะดังในปัจจุบัน (หมายเหตุ ระบบการพิมพ์ปัจจุบันไม่สามารถแสดงรูป ึ ึ ึ ึ ึ ึ ในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ ต้นฉบับนี้

จึงไม่อาจแสดงภาพนั้นได้) สระที่วางไว้ข้างหลังพยัญชนะต้นมีเพียง สระอะ สระอา และ บางส่วนของสระประสม เช่น นาง^๔ เสง (นางเสือง) โดยสรุปก็คือ สระทุกตัวอยู่บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ ไม่วางอยู่เหนือหรือใต้รูปพยัญชนะดังในปัจจุบัน (หมายเหตุ ระบบการพิมพ์ปัจจุบันไม่สามารถแสดงรูป ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะต้นฉบับนี้จึงไม่อาจแสดงภาพนั้นได้)

๘. เพิ่มรูปวรรณยุกต์เอก และวรรณยุกต์โท เนื่องจากขอมและมอญไม่มีระบบวรรณยุกต์ ซึ่งหมายความว่าเสียงสูงต่ำไม่แสดงความหมายที่แตกต่างในภาษาขอมและภาษามอญ แต่ภาษาไทยจำเป็นต้องมีเพื่อแสดงความแตกต่าง เช่น ป่า ป่า ป่า

๙. ใช้ตัวสะกด ๒ ตัวแทนไม้หันอากาศ เช่น วนน = วัน หว = หัว ปัจจุบันเหลือเพียง ร หัน เช่น ขรรค์ มรรคผล สรรเสริญ

๑๐. รูปสระเอีย เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป เมื่อมีตัวสะกดจะตัดรูปตัว ย ออก ๑ ตัว เช่น

^๔ มยย = เมีย
^๕ วยงคำ = เวียงคำ

๑๑. รูปสระเอือ เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป เมื่อมีตัวสะกดจะตัดรูปตัว อ ออก ๑ ตัว เช่น

^๔ เมื่อ = เมือ
^๕ เมอง = เมือง

๑๒. สระออ และ สระอือ ไม่ใส่ตัว อ เหมือนปัจจุบัน เช่น

^๔ ชู = ชือ
ที่ = ทือ

(ธวัช ปุณโณทก ๒๕๕๓ : ๒๑๖ - ๒๒๔) (อุดม วโรตม์สิริกขัตติธ. ๒๕๔๕ : ๓๕๓)

ข้อความข้างต้นนี้สรุปจากหนังสือ *วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย* ของ ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก และ *หนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา* ของ ศาสตราจารย์ ดร.อุดมวโรตม์สิริกขัตติธ

อย่างไรก็ตาม “อำนาจ” ที่ “บงการ” วิธีเขียนภาษาไทยดังกล่าวข้างต้นนั้น หาใช้อำนาจเบ็ดเสร็จไม่ นักปราชญ์ซึ่งศึกษาพระคัมภีร์ภาษาบาลี ซึ่งบันทึกด้วยอักษรขอมและอักษรมอญ ก็ยังคงใช้วิธีการเขียนแบบเดิม กล่าวคือ ยังวางรูปสระไว้ ๔ ทิศทางเหมือนเดิม อาจจะมีกล่าวได้ว่า สังคมไทยในขณะนั้นมีวิธีเขียนอยู่ ๒ แบบคู่กันไป (อวัช ปุณโณทก. ๒๕๕๓ : ๒๒๕)

ปรากฏการณ์เช่นนี้ก็เปรียบได้กับสมัยปัจจุบันซึ่งมีทั้งผู้ที่เขียนตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็น “อำนาจ” ที่ “บงการ” สำหรับราชการ ส่วนคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับราชการจะเขียนแบบอื่นก็สามารถทำได้

อำนาจสมัยพระเจ้าลิไท

หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ “อำนาจ” ก็เริ่มเปลี่ยน บ้านเมืองในสมัยนั้นแตกแยกออกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย คราวนี้ไม่มีการ “บงการ” มาจากศูนย์กลางแล้ว ต่างคนจึงต่างเขียนไปตามความนิยมของตน ซึ่งส่วนใหญ่ก็หันกลับไปเขียนแบบขอมและมอญเช่นเดิม

เมื่อพระเจ้าลิไท กษัตริย์องค์ที่ ๕ ของกรุงสุโขทัย รวบรวมอาณาจักรให้เข้มแข็งขึ้นมาได้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง กลุ่มนักปราชญ์ฝ่ายพุทธศาสนาซึ่งนิยมใช้วิธีเขียนแบบขอมและมอญกลับเป็นฝ่ายมี “อำนาจ” รูปการเขียนภาษาไทยจึงปรับเปลี่ยนอีกครั้ง คราวนี้สระกลับไปอยู่ ๔ ทิศทางเหมือนในปัจจุบัน (อวัช ปุณโณทก ๒๕๕๓ : ๒๒๖ - ๒๒๗)

นอกจากรูปร่างของตัวอักษรจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ยังมีส่วนที่นำสังเกต คือ

๑. ตัว ญ ในสมัยพ่อขุนรามฯ ไม่มีเชิงข้างใต้ (ในอักษรตัวนี้ เชิงคือสิ่งที่มียูปร่างคล้ายไม้หันอากาศ) เชิงเพ็ງจะปรากฏตัวเข้ามาในสมัยนี้ (หมายเหตุ เชิงที่ว่าเป็นเหตุให้วงการคอมพิวเตอร์ต้องสร้างฟอนต์ขึ้น ๒ ตัว สำหรับ ญ ธรรมดา กับ ญ ที่ใช้กับ สระอุ และ สระอู ซึ่งจะไม่มีเชิง แต่ผู้ใช้ทั่วไปมักจะไม่ได้สังเกต เพราะมีโปรแกรมช่วยจัดการให้อย่างเรียบร้อย)

๒. สระหน้า ๓ ตัว คือ ไ โ ใ มีรูปร่างสูงกว่าตัวพยัญชนะ เหมือนในปัจจุบัน

๓. ตัวอักษรสมัยพ่อขุนรามฯ ไม่มี ฤ ฦ เพ็ງจะมาปรากฏตัวในสมัยนี้ (หมายเหตุ ตัวอักษร ๒ ตัวนี้ เรียกชื่อต่างกันไปตามมุมมองทางภาษา บางตำราเรียกว่า สระเกิน

บางตำราถือว่าเป็นพยางค์) (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๕๓ : ๒๒๗ : ๒๒๙)

แม้ว่ารูปร่างของตัวอักษรไทยจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่วิธีการเขียนที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าลิไทน์ก็อาจจะถือได้ว่ามี “อานาจ” ที่ทรงพลังมาก เพราะได้ส่งอิทธิพลต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน แม้แต่คอมพิวเตอร์ก็ต้องยอมแพ้ เพราะต้องมีการสร้างโปรแกรมจัดการปรับตำแหน่งให้สระไปปรากฏอยู่ที่ ๔ ทิศ ทั้ง ๆ ที่ตอนป้อนข้อมูลก็กดแป้นส่งสัญญาณเรียงกันไปตามลำดับ

เทคโนโลยีก็ถือได้ว่าเป็น “อานาจ” ที่เข้ามา “บงการ” ภาษาได้อย่างยิ่งใหญ่ มาก ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่อง “เครื่องมือเปลี่ยน ภาษาเปลี่ยน” (นิตยา กาญจนวรรณ. ๒๕๕๕) จึงไม่ขอกกล่าวถึงอีกในที่นี้

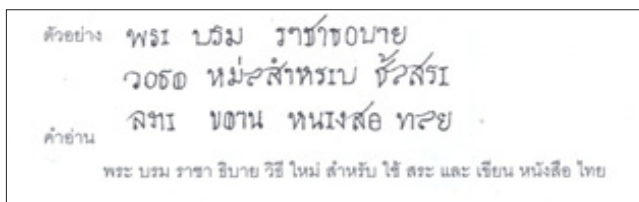
อานาจที่บงการการสะกดการันต์

นอกจากเรื่องรูปร่างของตัวอักษรและวิธีการเขียนแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่น่าจะกล่าวถึงก็คือเรื่องการสะกดการันต์ การที่คำใดจะเขียนอย่างไรนั้นแต่เดิมมายังไม่มี “อานาจ” จากศูนย์กลางเข้าไป “บงการ” เราจึงได้เห็นการสะกดคำแบบต่าง ๆ ในเอกสารโบราณ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเรื่องราววรรณคดี หรือบทเรียนภาษาไทย แสดงว่า “อานาจ” ที่ “บงการ” การสะกดการันต์นั้นอยู่ในวงแคบ แล้วแต่ความนิยมของแต่ละแหล่ง เช่น *จินตามณี ฉบับพระโหราธิบดี* เขียน “สุข” (กรมศิลปากร. ๒๕๐๔ : ๑๒) *มูลบทบรรพกิจ* เขียน “ทัณฑฆาฏ” (กรมศิลปากร. ๒๕๐๖ : ๕) *แบบเรียนเร็ว ฉบับกรมพระยาดำรงราชานุภาพ* เขียน “เพ็ชร์” (ดำรงราชานุภาพ. ๒๕๔๒ : เล่ม ๒ หน้า ๖๐) *อักษรวิธานศรีบท* ของ *หมอปรีดเล* เขียนทั้ง “กำแพงเพชร” (หมอปรีดเล ๒๕๑๔ : ๑๓) และ “เพ็ชร์” (หมอปรีดเล. ๒๕๑๔ : ๑๓)

เป็นที่น่าสังเกตว่าการสะกดการันต์ที่บันทึกไว้ในสมัยก่อนเป็นการบันทึกสิ่งที่ใช้กันในสมัยนั้น ซึ่งเป็นลักษณะที่วิชาภาษาศาสตร์เรียกว่าการพิจารณาภาษาแบบพรรณนา (descriptive) กล่าวคือ พิจารณาไปตามข้อมูลที่ปรากฏ ไม่ใช่แบบบัญญัติ (prescriptive) ว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เมื่อ *สังฆราช ปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix). (๒๕๕๐)*. บันทึกภาษาไทยเพื่อบรรยายไวยากรณ์ไทยนั้น ท่านก็เก็บไว้ทั้ง “ดีก่า” และ “ดีกว่า” โดยไม่แยกแยะว่าคำใดควรใช้ คำใดไม่ควรใช้ ในขณะที่ตำราภาษาไทยดั้งเดิม นับแต่ *จินตามณี*

ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการบังคับใช้อักษรอริยักษะในเอกสารทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ก็ทรงเห็นว่าอักษรวิเชียรก่อนข้างสับสน เพราะวางสระไว้รอบพยัญชนะ จึงทรงดัดแปลงให้วางสระไว้หลังพยัญชนะต้นบนบรรทัดเดียวกัน และออกแบบรูปสระใหม่เพื่อให้เหมาะกับตำแหน่งดังกล่าวด้วย ส่วนพยัญชนะก็บรรณยุกต์ยังคงรูปเหมือนเดิม นอกจากนี้ยังให้เขียนเว้นวรรคเป็นคำ ๆ ด้วย เพื่อให้อ่านง่าย

(อวัช ปุณโณทก. ๒๕๕๓ : ๒๕๒)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ มิได้ทรงใช้ “อำนาจ” มา “บงการ” เปลี่ยนวิธีเขียนทั้ง ๆ ที่ทรงมีอำนาจเต็มตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ทรงใช้วิธีเขียนบทความและให้คำอธิบายเพื่อเป็นการหวั่นเสียด แต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้เปลี่ยนตาม จะมีก็เพียงข้าราชการปราชญ์ที่ได้อำนาจเต็มที่ได้อพยพมาใช้ตาม เมื่อเสด็จสวรรคตก็ไม่มีผู้ใดใช้ตามอีก

การใช้อำนาจกำหนดรูปการเขียน

เป็นที่น่าสังเกตว่าพจนานุกรมไทย - ไทยที่ทำโดยคนไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๒ ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อเป็นตำราสำหรับค้นคว้าหาความหมายของคำและวิธีสะกดคำ โดยใช้วิธีรวบรวมวิธีสะกดคำแบบต่าง ๆ ที่ใช้กันตามจริงในสมัยนั้นมารวมไว้ทั้งหมด นับได้ว่าเป็นแนวคิดทางด้าน “บรรยายหรือพรรณนาตามความเป็นจริง” เช่นเดียวกับที่ สังฆราช ปัลเลอกัวซ์ ได้เคยกระทำมา แต่ต่อมาได้มีการเพิ่มวัตถุประสงค์ที่จะวางมาตรฐานการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสมที่สุดเข้าไปด้วย ดังจะเห็นได้ในประกาศกรมราชเลขาธิการ (ฉบับที่ ๒ /๒๔๗๐)

แจ้งความเรื่องใช้ตัวสะกดและอักขรวิธี ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ หน้า ๒๑๕๗ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๔๗๐ ความว่า

มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ รับพระบรมราชโองการ ไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งความทราบจงทั่วกันว่า หนังสือราชการในเวลานี้ยังใช้อักขรวิธีเป็นระเบียบต่าง ๆ กันอยู่ ไม่เป็นที่เรียบร้อย เพราะฉะนั้น แต่ต่อไป ในบรรดาหนังสือราชการ ให้ใช้ตัวสะกดตามระเบียบและปทานุกรมของกระทรวงธรรมการเสมอไป ถ้าและกระทรวง ทบวงการใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักขรวิธีในคำใดก็ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังกระทรวงธรรมการ ต่อเมื่อกระทรวงธรรมการเห็นชอบด้วยแล้ว และสั่งแก้ปทานุกรมแล้วจึงให้ใช้ได้ อนึ่ง เมื่อแก้ระเบียบอักขรวิธีหรือปทานุกรมในเวลาใดใด ให้กระทรวงธรรมการโฆษณาให้ทราบทั่วกัน

ศาลาลูกขุนใน ในพระบรมมหาราชวัง
ประกาศมา ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐
เจ้าพระยามหิธร
ราชเลขาธิการ

แนวคิดจึงเปลี่ยนจากการพิจารณาภาษาแบบวรรณนาไปเป็นแบบบัญญัติ นั่นคือ “วางมาตรฐานการใช้ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม” (ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. ๒๕๓๕ : ๑๑๐ - ๑๑๑)

ผู้มีอำนาจบางคนได้ใช้ “อำนาจ” มา “บงการ” วิธีการเขียนภาษาไทย ดังในกรณีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย ในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ ๓๕ เล่ม ๕๙ (๑ มิถุนายน ๒๔๘๕) หลักเกณฑ์โดยสรุป คือ

๑. ตัดพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำออกไป ๑๓ ตัว คือ ข ค ฃ ฉ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ ฬ

๒. ตัดสระที่มีเสียงซ้ำออกไป ๕ ตัว คือ ใ ฤ ฦ ฎ ฏ

๓. ยกเลิกการเขียนแบบซับซ้อน โดยเฉพาะคำจากภาษาบาลีสันสกฤต เช่น

เขียน “พริกสา” แทน “พฤษภา”
 เขียน “เร็กซ์” แทน “ฤกษ์”
 เขียน “ควนส่งเสริม” แทน “ควรงส่งเสริม”
 เขียน “กะชวงสี่กษาทิกาน” แทน “กระทรวงศึกษาธิการ”

ต่อมาในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ก็ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ให้ใช้พจนานุกรมตัวสะกดแบบใหม่เป็นหลักการเขียนหนังสือไทย ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๔๗ นอกจากเรื่องตัวสะกดแล้วจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังสนับสนุนให้ใช้เลขอารบิกแทนเลขไทยอีกด้วย ตามประกาศ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ความว่า

ตามที่ทางราชการได้เปิดโอกาสให้ใช้เลขสากล (เลขอาหรับ) เป็นเลขไทย เพื่อความสะดวกในการติดต่อทั่วไปนั้น บัดนี้ ปรากฏว่า ใช้กันแพร่หลาย สมควรกำหนดให้ใช้เป็นการประจำได้แล้ว คณะรัฐมนตรีจึงลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศว่า การใช้ตัวเลขให้ใช้เลขสากลเป็นเลขไทยต่อไป

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้ “อำนาจ” เข้า “บงการ” การเขียนภาษาไทยแบบนี้ ได้เพียง ๒ ปีครึ่งเท่านั้น ก็ถูก นายควง อภัยวงศ์ ประกาศยกเลิกทั้งการปรับปรุงตัวอักษรไทยและการใช้เลขสากล เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

ในช่วงเวลานั้นนักเขียนบางคนถึงกับหยุดเขียนหนังสือ เพราะไม่พอใจอักขรวิธีรูปแบบนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้ให้ความรู้ว่า หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญยูเนสโก ประจำประเทศลาว ได้นำอักขรวิธีแบบจอมพล ป. พิบูลสงครามไปแนะนำให้ใช้ ปัจจุบันประเทศลาวจึงใช้อักขรวิธีดังกล่าว (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๕๓ : ๒๙๘)

ส่วนในประเทศไทยแม้จะไม่ยอมรับวิธีการเขียนแบบนี้เป็นแบบมาตรฐาน แต่เราก็เริ่มมองเห็นในภาษาแชต (chat) ที่คนรุ่นใหม่นิยมเขียนคำแบบง่าย ๆ ตรงตามการออกเสียง เช่น เขียน “จิง” แทน “จริง” ฯลฯ

การกำหนดรูปการเขียนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

“อำนาจ” เริ่มกลับมา “บงการ” แบบรวมศูนย์อีกครั้งเมื่อเกิด พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งได้ปรับปรุงต่อมาเป็น ฉบับพ.ศ. ๒๕๒๕ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๒ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ในพจนานุกรมเหล่านี้การสะกดคำ การอ่านคำ และความหมายของคำเกิดจากดุลพินิจของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิชุดต่าง ๆ ซึ่งเริ่มตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน

กรรมการชุดแรก มีชื่อว่า “กรรมการชำระพจนานุกรม” ตั้งขึ้นโดยคำสั่งของ กระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ประกอบด้วยผู้มีพระนามและนามต่อไปนี้ คือ

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร
๒. หลวงจรูญนาคริษฐ์
๓. พระธรรมนิเทศทวยหาญ
๔. พระวรวงศ์วิสิฐ
๕. พระสารประเสริฐ
๖. พระยาอนุমানราชชน
๗. พระยาอุปทิศศิลปสาร

(ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๔๙๓ : (ก) - (ข)).

ส่วนชุดที่พิจารณา พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ประกอบด้วย

๑. นายประเสริฐ ณ นคร
๒. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ
๓. นายกฤษฎา บุญยสมิต
๔. นางกาญจนา นาคสกุล
๕. คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
๖. นางกุสุมา รักษมณี

๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์
๘. นางสาวนวรรรณ พันธุ์เมธา
๙. นางประคอง นิมมานเหมินท์
๑๐. นางสาววัฒนา อินทรเกษตร
๑๑. นายวิไลศักดิ์ กิ่งคำ
๑๒. นายศานติ ภัคดีคำ
๑๓. พลตรีหม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี
๑๔. นางสาวจิตรา กลิ่นเกษร
๑๕. นายอุดม วโรตม์ลิขิตดี

นอกจากนี้ยังมีเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ) ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม (นางสาวศิริพร อินทรเชียรศิริ) และเจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถานอีก ๓ คน คือ นางสาวกรรลาภักษ์ แพรกทอง นายปิยะพงษ์ โพธิ์เย็น และนางสาววรรรณทนา ปิติเขตตร (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖ : หน้า ข - ช)

“อำนาจ” ที่ “บงการ” ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายอยู่ที่ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีที่ระบุไว้ว่า

“...ต่อไปบรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เสมอไป หากกระทรวงทบวงหรือบุคคลกรมใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักษรวิธีในคำใดแล้ว ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังราชบัณฑิตยสถาน เมื่อราชบัณฑิตยสถานเห็นชอบด้วยและสั่งแก้พจนานุกรมแล้ว จึงให้ใช้ได้ และให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน” (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๖)

เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อความในประกาศฉบับนี้เปลี่ยนแบบมาจาก ประกาศกรมราชเลขาธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐

การกำหนดรูปการเขียนคำทับศัพท์

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า การสะกดคำ การอ่านคำ และความหมายของคำ เกิดจากดุลพินิจของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิชุดต่าง ๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องการสะกดคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ

พระยาอนุমানราชชน ผู้รักษาการตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสภานาถนันทน์ ๒ ได้เคยถวายนามเห็นแต่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ไว้ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๘๒ ความตอนหนึ่งว่า

“เวลานี้คำว่า note ในภาษาอังกฤษ มักถอดเป็นหนังสือไทย ว่า โน้ตสอบลามก็ได้ความว่ากระทรวงธรรมการบัญญัติไว้เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเคยเขียนว่า โน้ตเมื่อเวลาตีพิมพ์มักถูกเติมไม้โทให้เสมอ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในพระดำริที่เคยตรัสประทานข้าพระพุทธเจ้าไว้ ว่าคำต่างประเทศถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรลงวรรณยุกต์ จะอ่านเป็นเสียงวรรณยุกต์ก็ได้ คำว่า โน้ตในภาษาอังกฤษเองก็อ่านได้หลายเสียงสุดแล้วจะเน้นคำในรูปประโยคชนิดไร ในหนังสือไทยใหญ่ คำ นด โน้ด ก็เขียนเป็น นุดจะอ่านเป็น นุด นดและ โน้ดก็แล้วแต่คำ หรือจะออกเสียงระหว่าง นดกับ โน้ดก็สุดแล้วแต่คนพูด ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเข้าใจความหมายหรือไม่...” (ตัวสะกดการันต์เขียนตามแบบเดิม)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. ๒๕๐๖ : ๓๕๔)

ในการประชุมครั้งที่ ๙ / ๒๕๐๕ เรื่องการเขียนภาษาไทยทับศัพท์ภาษาอังกฤษ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยทากร องค์ผู้รักษาการตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสภานาถนันทน์แรก ทรงเสนอว่า การเขียนคำในภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษออกเสียงไม่แน่นอน จะออกเสียงอย่างไร่อมแล้วแต่ประโยคเสียงจะสูงต่ำก็แล้วแต่ตำแหน่งของคำในประโยค จึงทรงเห็นว่า ไม่ควรใช้วรรณยุกต์กำกับ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ๒๕๓๔ : ๑๕)

จากความเห็นของปราชญ์ ๓ ท่าน คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร และพระยาอนุমানราชธน คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของราชบัณฑิตยสถานซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้จึงได้ปฏิบัติตามแนวนี้นี้มาโดยตลอด คณะกรรมการเหล่านี้ ได้แก่ คณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักเกณฑ์การทับศัพท์ คณะกรรมการปรับปรุงหลักเกณฑ์การทับศัพท์ (ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาอิตาลี ภาษาสเปน ภาษารัสเซีย ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอาหรับ ภาษามลายู ภาษาฮินดี) คณะกรรมการจัดทำหลักเกณฑ์การทับศัพท์ (ภาษาเกาหลี ภาษาพม่า ภาษาตัมบูต) คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรม (๔๔ คณะ) คณะกรรมการจัดทำสารานุกรม (๑๔ คณะ) คณะกรรมการจัดทำอักษรานุกรม (๓ คณะ) คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธาน (๒ คณะ) คณะกรรมการเหล่านี้ประกอบด้วย ราชบัณฑิต ภาคีสมาชิก และผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และภาษาศาสตร์จากทั่วประเทศ ไม่น้อยกว่า ๓๐๐ คน (ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๕๓)

อย่างไรก็ตามการสะกดคำจะเป็นอย่างไรต่อไปก็ต้องแล้วแต่ “อำนาจ” ที่จะ “บงการ” ลงมา ผู้ที่จำเป็นต้องเขียนตามก็ต้องคอยติดตามความเปลี่ยนแปลงต่อไป

บทสรุป

บทความนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ภาษาจะมีรูปแบบอย่างไรนั้นนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย นั่นก็คือเครื่องมือและ “อำนาจ” ที่มีผู้ “บงการ” รูปแบบบางอย่างได้รับความนิยมเป็นเวลานาน บางรูปแบบก็ดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง บางรูปแบบมีเหตุผลที่ดีแต่ไม่มีการบังคับใช้ บางรูปแบบกำหนดขึ้นเพื่อให้การสื่อสารเป็นแบบเดียวกัน แต่ไม่ว่าจะมี “อำนาจ” เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร ผู้ที่มีอำนาจที่สุดก็คือ “ผู้ใช้ภาษา” เพราะ “ผู้ใช้ภาษา” คือ “ผู้มีอำนาจ” ที่แท้จริง ไม่ว่า “ผู้มีอำนาจ” ที่พยายามจะ “บงการ” จะพอใจหรือไม่ก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (๒๕๐๔). **จินตามณี เล่ม ๑ - ๒** กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตามณี และ **จินตามณี ฉบับพระเจ้าบรมโกศ**. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ.
- กรมศิลปากร. (๒๕๐๖). **มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังกโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการ์ณฑ์ แบบสอนหนังสือไทยของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)**.พระนคร : ศิลปาบรรณาการ.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (๒๕๓๔). **พระอริยลักษณะด้านภาษาศาสตร์ ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์**.กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด .
- ธวัช ปุณโณทก. (๒๕๕๓). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. (๒๕๓๕). **รายงานการวิจัยการทำพจนานุกรม ไทย - ไทยอดีต - ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๓๘๙ - ๒๕๓๓)**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิตยา กาญจนวรรณ. (๒๕๕๕, เมษายน - มิถุนายน). “เครื่องมือเปลี่ยน ภาษาเปลี่ยน”. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**. ๓๗(๒), ๗๕ - ๙๒.
- ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๔๔ หน้า ๒๑๕๗ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๔๗๐ ประกาศกรมราชเลขาธิการ (ฉบับที่ ๒ / ๒๔๗๐) แจกแจงความเรื่องใช้ตัวสะกดและอักษรวิธี
- ราชกิจจานุเบกษา** ตอนที่ ๓๕ เล่ม ๕๙ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๕ เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย
- ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๔๗ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๘๕ เรื่องให้ใช้พจนานุกรมตัวสะกดแบบใหม่เป็นหลักการเขียนหนังสือไทย
- ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๗๓ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ เรื่องการใช้เลขสากลเป็นเลขไทย
- ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๖๘ วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย และการใช้เลขสากลเป็นเลขไทย

- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๐ ตอนพิเศษ ๗๑ ง วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ ประกาศสำนัก
นายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการใช้ตัวสะกด
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๙๓). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๙๓.
(พิมพ์ครั้งที่ ๑). พระนคร : คณะช่าง จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๓๙). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.
(พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ (อจท.) จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.
(พิมพ์ครั้งที่ ๑). นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๖) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔.
(พิมพ์ครั้งที่ ๑). บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. รายงานประจำปี ๒๕๕๓. (๒๕๕๓). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. (๒๕๐๖). บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ .
พระนคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (๒๕๔๒). แบบเรียนเร็ว เล่ม ๑,
๒, ๓. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สังฆราชปัลเลอกัวซ์(PALLEGUOX). (๒๕๕๐). GRAMMATICA LINGUAETHAI กรุงเทพฯ
: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หมอปรีดเล. ๒๕๑๔. อักษรภิกษานศรับท์. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.
- อุดม วโรตม์ลิขิตดี. (๒๕๔๕). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.